

Розглянуто нову функціональну модель післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Ключові слова: освіта, кваліфікація, функціональна модель, моніторинг, орієнтири, інновації.

На сьогодні ідея конкурентоздатності поступово висувається на передній край суспільної свідомості в Україні, і тому її розвиток, її конкурентоздатність у світовому економічному просторі безпосередньо пов'язані з розвитком людського потенціалу, джерелом якого є система освіти з притаманними їй гнучкістю, відповідністю епохальним викликам, світовим тенденціям і національним інтересам. У цьому аспекті гарантом нової якості освіти є педагог, який може мислити креативно й прогресивно, який може прогнозувати результати своєї діяльності та моделювати навчально-виховний процес на основі досягнень сучасної педагогічної науки, спрямований на успіх і постійне самовдосконалення, бути готовим до постійного підвищення фахового рівня, отримання нової кваліфікації, оволодіння новітніми освітніми технологіями. І тому післядипломна педагогічна освіта стає провідною ланкою, яка забезпечує життєздатність і ефективність системи освіти. Її пріоритетність визнана в усіх розвинених країнах світу.

Місія післядипломної педагогічної освіти, на наш погляд, полягає в забезпеченні нової якості педагогічних і керівних кадрів освіти, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність у ситуації нестабільності, невизначеності й постійних змін, шляхом створення умов їхнього неперервного особистісного й професійного розвитку впродовж усього життя та вдосконалення (інноваційні перетворення) всіх елементів системи післядипломної педагогічної освіти, а також освітньої галузі загалом, відповідно до змінних умов. Водночас для виконання цієї місії система післядипломної педагогічної освіти має не просто відповідати на швидкоплинні соціально-політичні й економічні суспільні зміни, а й прогнозувати та випереджати їх. Це неможливо без усвідомлення її ролі, зміни та формування нової функціональної моделі розвитку. Функціональна модель системи післядипломної педагогічної освіти, на нашу думку, має

Калюжна Т.Г.

ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті показано пріоритетність післядипломної педагогічної освіти та шляхи її організації і модернізації.

базуватися на основних її стратегічних функціях: *аналітичній, прогностичній, інноваційній, рефлексивній*.

Аналітична функція. Післядипломна педагогічна освіта має постійно враховувати реалії соціокультурного середовища, що зумовлює необхідність відслідковування та всебічного аналізу ситуації в суспільстві, науці, освіті. При цьому важливим завданням є створення електронної аналітичної бази як платформи, що надасть змогу визначати тенденції, вибудовувати стратегію розвитку, модернізувати зміст освіти, планувати та здійснювати наукові дослідження, удосконалювати (реформувати) елементи системи післядипломної педагогічної освіти тощо. Означені завдання можуть виконуватися аналітико-інформаційним центром, який, на нашу думку, має входити до структури провідного закладу системи післядипломної педагогічної освіти.

Прогностична функція тісно пов'язана з аналітичною. Ця функція, як і попередня, є системоорганізуючою, домінуючою. Вона поєднує наукову й освітню компоненти післядипломної педагогічної освіти. Визначальною, безперечно, є наука. Це стосується розробки прогностичних концепцій, підходів, принципів, освітніх моделей, випереджальних педагогічних технологій, прогнозування стратегії та етапів розвитку системи післядипломної педагогічної освіти на певний окреслений у майбутньому період, а також моніторинг верифікацій прогнозу щодо стану освітнього середовища в майбутньому. Важливе значення має врахування можливих ризиків та попереджень нових штучних проблем. Варто зазначити, що в системі післядипломної педагогічної освіти педагогічна наука набуває нового дихання, оскільки цілком орієнтована на практичні запити (освітні інновації, які дають змогу вирішувати нові завдання та долати різноманітні професійні труднощі). У цьому контексті особливої уваги потребує наука в школі, університеті. У зв'язку з появою нових професій і розширенням профілів підготовки та перепідготовки фахівців розширюється спектр наукових досліджень. Організація навчального процесу педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти спрямовується на оволодіння новими пріоритетними

напрямами, функціями, орієнтирами, технологіями та ін. щодо забезпечення якості, доступності й ефективності освіти. І першочерговим завданням постає зміна способу мислення педагогів, перебудова їхніх професійних установок та відмова від застарілих стереотипів, що є підґрунтям до оволодіння способами інноваційної діяльності в освіті. Важливим сьогодні є компетентнісний підхід до змісту післядипломної освіти. На відміну від терміна «кваліфікація», на якому здійснюється акцент в ОКХ, «компетентність» охоплює, окрім суто професійних знань і вмінь як однієї із характеристик кваліфікації, ще й такі якості, як ініціативність, здатність до співпраці, роботи в команді, комунікативні здібності, вміння вчитися та самостійно здобувати знання, оцінювати, креативно й нестандартно мислити, відбирати та використовувати інформацію [1]. Тому вкрай необхідним є розроблення державних (національних) стандартів підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів освіти, в основу яких мають бути закладені компетенції, що забезпечать єдиний підхід і якість підвищення кваліфікації.

Упровадження стандартів і регулювання на цій основі системи освіти відбувається в контексті розвитку сучасного світового освітнього простору. Компетентнісний стандарт розглядається Міжнародним експертним співтовариством як ідеальний, який відображує предметні галузі, елементи або виміри компетентностей, шкалу рівнів досягнень. Його методологія ґрунтується на моделях компетентностей, які розроблені в міжнародних дослідженнях, таких як PIRLS і PISA. Розроблення та емпірична валідація моделей компетентностей для різних освітніх галузей сьогодні є пріоритетним завданням міжнародного розвитку освіти. Загальну концепцію компетентностей, якими має володіти все населення сучасних спільнот, розробляє Міжнародна комісія, що знаходиться у Швейцарії. Зазначена модель, акцент якої здійснюється на стабільний розвиток на тривалу перспективу, формується на основі аналізу умов і вимог до особистості, що висувуються сучасною цивілізацією, врахування різноманітних аспектів розвитку сучасної цивілізації, прогнозу розвитку на ближню

перспективу [7]. Компетентнісний стандарт може розглядатися як елемент менеджменту якості та концепції розвитку освітнього закладу. З огляду на стандарти *програми* підвищення кваліфікації мають поєднувати в собі 3 компоненти - загальнодержавний, регіональний та індивідуальний - і, у свою чергу, бути побудовані на основі компетенцій за модульним принципом [6]. Модулі, як самостійні, завершені, практико-орієнтовані освітні одиниці, надають програмі гнучкості й варіативності, роблять її особистісно-орієнтованою по відношенню до слухача, надаючи йому змогу таким чином вибудовувати індивідуальну програму особистісно-професійного розвитку.

Важливим аспектом є експертиза освітніх модулів, яка має здійснюватися незалежними експертами із числа досвідчених науковців і практиків освітньої галузі. Експертна оцінка модулів дає змогу встановити їхню відповідність стандартам підвищення кваліфікації, сучасним вимогам до змісту освітніх програм післядипломної педагогічної освіти, основним напрямкам державної освітньої політики, запитам педагогічних працівників, а також щодо використання новітніх досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і практики галузі освіти, у т.ч. і післядипломної педагогічної освіти, дидактичного забезпечення тощо. Модулі, які успішно пройшли експертизу, публікуються в спеціальних виданнях закладів післядипломної педагогічної освіти, надсилаються в управління освіти та розміщуються на Веб-сайтах закладів післядипломної педагогічної освіти. Це забезпечує їхню доступність для педагогічних працівників і можливість самостійного вибудовування ними індивідуальних освітніх маршрутів. Невід'ємною складовою програми підвищення кваліфікації має стати *стажування* на базі навчальних закладів, які працюють в інноваційному режимі, впроваджують інноваційні освітні програми та технології, мають відповідну матеріально-технічну базу. Попри це не виключається можливість використання стажування як самостійного виду підвищення кваліфікації. Особливу значущість такий підхід має для викладацького персоналу системи післядипломної педагогічної освіти, який є

«провідником» для педагогічних працівників усіх типів закладів і установ освіти щодо інновацій у педагогічній науці та освітній практиці на теренах України і світового освітнього простору.

На сьогодні проблемою є відсутність бази вітчизняних навчальних закладів такого рівня. Водночас варто зазначити, що організація стажування за програмами підвищення кваліфікації на базі навчальних закладів потребує створення нормативної бази, яка б визначала статус зазначеного типу закладів як суб'єктів системи післядипломної педагогічної освіти. Сучасні темпи та глибина перетворень у галузі освіти зумовлюють зміни вимог до змісту та якості післядипломної педагогічної освіти. Цьому віддзеркаленням має стати періодична, кожні 3 роки, переоцінка діючих програм підвищення кваліфікації та їхнє відповідне оновлення з урахуванням запитів і відгуків слухачів, керівництва навчальних закладів.

Важливою є рефлексивна функція, яка передбачає здійснення постійного моніторингу якості як безпосередньо неперервного особистісно-професійного розвитку педагогічних працівників, так і розвитку самої системи післядипломної педагогічної освіти. Водночас сама система моніторингу особистісно-професійного розвитку педагогів має включати показники не лише знань, а й компетенцій, усі форми професійного розвитку та творчих досягнень (авторські методики, програми тощо), зміни в практиці педагогічної діяльності, професійній кар'єрі та досягненнях учнів, а також відгуки адміністрації закладу освіти щодо ефективності професійної діяльності педагога в результаті післядипломної освіти. Ця система повинна мати електронну базу, яка б відображала всі етапи неперервного розвитку фахівця. Саме так, на нашу думку, можна забезпечити реальну якість професійного розвитку педагогічних кадрів. А отже, в системі післядипломної педагогічної освіти ці завдання має виконувати окремий структурний підрозділ. Тому потребують розроблення механізми оцінювання компетенцій та визнання компетенцій унаслідок неформальної освіти. Моніторинг розвитку системи післядипломної педагогічної освіти передбачає також оцінювання якості її структурних елементів. Відтак важливою є

розробка критеріїв та індикаторів оцінки якості діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти, хоча певною мірою ця проблема вирішується в процесі їхньої акредитації.

На сьогодні гострою є проблема підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних кадрів освіти. У цьому контексті необхідно створити галузеву, а то й державну програму перепідготовки керівників навчальних закладів усіх рівнів за проблемою «Управління змінами в навчальному закладі». Розробка цієї програми потребує консолідації зусиль наукових кіл і кращих сил педагогічної громадськості. У науковому аспекті зазначена програма є важливим кроком у створенні національної школи управління освітою [2]. *Як приклад може слугувати позитивний досвід Швейцарії: відповідно до нормативно-правових актів цієї країни в галузі освіти новопризначений директор школи зобов'язаний у 2-річний термін пройти спеціальну курсову підготовку або ж отримати відповідну освіту.*

Отже, суспільство, врешті-решт, має усвідомити, що післядипломна педагогічна освіта є важливою цінністю і стратегічним ресурсом держави, що забезпечує особистісний розвиток та підготовку фахівців до якісних змін у суспільному розвитку. Виконання ж місії післядипломної педагогічної освіти можливе за умов модернізації системи на основі нової функціональної моделі та створення оновленої сучасної законодавчої бази з головним документом - Законом про ПО (освіту дорослих), яка б ураховувала європейські тенденції, вимоги, кращі зразки щодо освіти дорослих і специфіку розвитку підготовки та кваліфікаційного зростання фахівців в Україні.

Література

1. Гериш Т.В. Компетентностный подход как основа модернизации профессионального образования / Т.В.Гериш, П.И. Самойленко // Стратегия образования. - 2006. - № 2. - (март-апрель). - С. 11-15.

2. Никитин Э.М. Реформа российского образования и повышение квалификации педагогов / Э.М.Никитин //

Сибирский учитель. - 2006. - Вып. N 1 (41), январь-февраль. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа до журн.: <http://www.sibuch.ru/article.phpno=387>.

3. Положение о порядке организации планового повышения квалификации работников образования в Калининградской области. Проект. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.edu.baltinfoonn.ru/data/smod/MTape/3/89/pk24avg.doc>.

4. Предложения по обновлению педагогического образования для общеобразовательной школы: материалы к обсуждению вопроса [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.kros.ru/_idc/pov_kval-3.php.

5. Предложения по обновлению педагогического образования для общеобразовательной школы: проект [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.kros.ru/_idc/povkval-3.php.

6. Ярочкина Г.В. Инновационная модель повышения квалификации педагогических кадров учреждений довузовского профессионального образования / Г.В.Ярочкина // Инновации в образовании. - 2008. - N 8. - С. 4-13.

7. Weinert F.E. (1999): Concepts of Competence. Contribution within the OECD - Project Definition and Section of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo). Neuchatel: Bundesamt für Statistik.

Калюжная Т.Г. Основные ориентиры организации последипломного педагогического образования в Украине.

В статье показано приоритетность последипломного педагогического образования, пути его организации и модернизации. Рассмотрено новую функциональную модель последипломного педагогического образования в Украине.

Ключевые слова: образование, квалификация, функциональная модель, мониторинг, ориентиры, инновации.

Kalyuzhna T.G. Basic orienteers of organization of post-graduate pedagogical education in Ukraine.

Priority of post-graduate pedagogical education, ways of its organization and modernization, are showed in the article. The new functional model of post-graduate pedagogical education is considered in Ukraine.

Keywords: education, qualification, functional model, monitoring, orientations, innovations.